

So, Chinese bilateral relations with the Caribbean countries are backed up by multilateralism. The country is active as an observer in the Association of Caribbean States, Chinese capital is present at the Caribbean Development Bank. Therefore, the Caribbean is one of the most developed areas in China's foreign policy in Latin America.

Key words: *China, Caribbean, Mexico, Cuba, Venezuela, cooperation, investments, raw.*

УДК 327(470+571):(575)

О.Я. Гальона

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В ЦЕНТРАЛЬНОАЗІЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Розглянуто аспекти зовнішньої політики Російської Федерації в Центральній Азії, пов'язані із розвитком взаємовідносин Росії з центральноазійськими країнами в контексті політико-економічних пріоритетів Росії в регіоні.

Висвітлено позиції та думки представників науково-експертного середовища щодо зовнішньої політики Росії в Центральній Азії в рамках зовнішньополітичного курсу Російської Федерації в центральноазійському регіоні в сучасних умовах.

Здійснено аналіз науково-експертних публікацій ряду дослідників щодо їх бачення актуальних аспектів міжнародного співробітництва Російської Федерації з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном під кутом зору політико-економічних інтересів Росії в Центральній Азії.

Розглянуто оцінки та коментарі щодо пріоритетів Російської Федерації в центральноазійському регіоні, які стосуються політичних відносин Росії з країнами Центральної Азії, сфери безпеки, економічних та гуманітарних питань тощо. Презентовано погляди щодо процесу формування та реалізації центральноазійської зовнішньої політики Росії, розвитку співробітництва, вирішення на двосторонньому та багатосторонньому рівні регіональних проблем в контексті взаємовідносин Російської Федерації з країнами Центральної Азії.

Наведено висновки щодо позицій Російської Федерації, її стратегії в центральноазійському регіоні, зокрема на фоні присутності в Центральній Азії інших провідних держав світу.

Акцентовано, що на нинішньому етапі Росія проводить зовнішньополітичну лінію та здійснює відповідні кроки в центральноазійському регіоні на основі своїх національних інтересів з використанням певних методів та засобів, виходячи із стратегічних положень, визначених в Концепції зовнішньої політики Російської Федерації.

Ключові слова: *Центральна Азія, Російська Федерація, зовнішня політика, співробітництво з центральноазійськими країнами, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, стратегія, інтеграція, центральноазійський регіон, регіональні проблеми, політико-економічні інтереси.*

Російська Федерація є однією з провідних держав, що відіграє значну роль в центральноазійському регіоні. Геополітичний характер процесів в Центральній Азії, де перетинаються інтереси ключових світових гравців, впливає на різноаспектні відносини Росії з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном та Узбекистаном.

Зовнішня політика та вплив Російської Федерації в центральноазійському регіоні на фоні глобалізованого світу викликає науковий інтерес та зумовлює важливість і актуальність дослідження російського зовнішньополітичного курсу в Центральній Азії під кутом зору вивчення та аналізу тенденцій і перспектив побудови та розвитку різноформатних зв'язків між Росією та Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном.

Різноаспектні питання щодо зовнішньої політики Російської Федерації в Центральній Азії в тій чи іншій мірі висвітлюються в публікаціях цілого ряду представників науково-експертного середовища.

В Україні серед авторів, які торкаються у своїх роботах тематики, що розглядається, слід згадати таких дослідників та вчених, як М. Дорошко, Б. Левик, Т. Ляшенко, М. Мурашкіна, І. Ткаченко, А. Цибуляк, Н. Шпакова та ін.

Серед зарубіжних експертів та науковців можна відзначити дослідження А. Баранова, К. Барського, І. Бекмуратова, С. Бланка, О. Богатурова, Пан Гуана, Ван Гуанчжєня, Р. Гумєрова, М. Дмитрієвої, О. Дундича, Є. Журавльової, Г. Іскакової, С. Кушкумбаєва, Р. Легволда, М. Огурцова, А. Павлова, В. Парамонова, О. Рара, О. Рєзнікової, Є. Савковича, Г. Саїдазімової, Н. Серебрякової, Лі Сіня, В. Ситєнка, О. Столповського, О. Строкова, Є. Троїцького, Ч. Турсунбекова, А. Толга Тюркєра, Лі Фєнліня, І. Халанського, Чжао Хуашєна тощо.

Мета статті – висвітлити науково-експертне уявлення щодо зовнішньої політики Російської Федерації в Центральній Азії, здійснити аналіз оцінок формування та реалізації зовнішньополітичного курсу РФ в центральноазійському регіоні.

Центральна Азія з історичних часів є вельми важливою для Росії, виходячи з політико-економічних інтересів та національної безпеки. На сучасному етапі актуальність цих аспектів в силу бурхливого розвитку політичних подій у світі, зокрема на Євразійському континенті, постала з новою силою, у новій якості та з новими відтінками. Вказана тематика є предметом для обговорення в науково-експертному середовищі, якій також приділяється значна увага серед політиків та яка має практичне значення для ділових кіл багатьох країн.

У контексті розгляду зрізу палітри думок та оцінок вчених, спеціалістів та аналітиків, які присвятили свої роботи питанням, що торкаються сфери зовнішньої політики Росії в Центральній Азії, певний інтерес на нашу думку мають результати досліджень останніх років, що дають можливість виділити окремі аспекти стану та розвитку політико-економічних відносин Російської Федерації з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном, зокрема з політологічної точки зору.

Протягом всього пострадянського періоду політика Російської Федерації відносно Центральної Азії постійно змінювалася: від фактично повного ігнорування країн регіону до розвитку з ними співробітництва, головним чином, в інвестиційній та нафтогазовій сферах [14, с. 10].

Росія, яка традиційно контролювала Центральну Азію, до кінця 1990-х років не виявляла достатнього інтересу до подій в регіоні, а після тимчасового послаблення впливу в Центральній Азії, на початку ХХІ століття Росія повернулася обличчям до Сходу та виявляє бажання прив'язати країни Центральної Азії до власних інтересів. Про це пишуть українські вчені М. Дорошко та Н. Шпакова, які також акцентують, що метою Російської Федерації є протидія проникненню в регіон інших глобальних сил [8, с. 146, 149].

Російська Федерація намагається зберегти власний вплив в регіоні та стати центром військово-політичної та економічної інтеграції на пострадянському просторі, що на початковому етапі не було реалізовано повною мірою [12, с. 21]. Російська

Федерація активізувала свою центральноазійську політику лише після виходу з економічної кризи 1998 року. Спочатку ця політика виражалася лише у вигляді участі Росії в економічних проектах на території нафто- та газоносних районів Центральної Азії, які до того періоду вже освоювалися західними компаніями. Активізація Росії була пов'язана зі змінами маршрутів поставок вуглеводнів до Європи, оскільки західними компаніями ставилося за мету створити маршрути транспортування ресурсів в обхід Росії, тим самим зменшивши її вплив в регіоні [12, с. 24].

В другій половині 1990-х років зовнішня політика Російської Федерації зазнала принципових змін, у порівнянні з першою половиною десятиліття. Поворот від євроатлантизму до континентальності, просування до багатополюсного світу отримали доктринальне оформлення після 1996 року. Росія знову звернула увагу на ключову роль центральноазійського регіону у забезпеченні безпеки її південних кордонів в умовах розвитку внутріафганського конфлікту та втрати влади в Кабулі визнаного Москвою президента Б. Раббані [25, с. 30].

На нашу думку, серед відтінків в різноманітні позицій представників експертного середовища, що досліджують російську політику в Центральній Азії цього періоду, оригінальною видається думка турецького дослідника А. Толга Тюркера, який пише: «В перше десятиліття XXI століття в російській зовнішній політиці в Центральній Азії намітилася зміна, яку можна інтерпретувати як введення ціннісного аспекту. Мова йде про «суверенну демократію» [20, с. 124]. В цілому, характер застосування концепції «суверенної демократії» в російській зовнішній політиці в Центральній Азії найнаочніше проявляється там, де Росія використовує свої зв'язки та ресурси як засіб тиску в своєму протистоянні інтересам Заходу [20, с. 128].

В публікації китайського аналітика Чжао Хуашена констатується, що після обрання в 2000 році президентом Російської Федерації В. Путіна політика Росії відносно центральноазійських республік стала не настільки «панською» та владною, як за часів СРСР та в перші пострадянські роки. Прямий тиск поступився місцем тактиці «батога та пряника», що зробило РФ більш привабливою для країн регіону. До того ж у відносинах з ними Москва взяла курс на двосторонні, а ні багатосторонні зв'язки [22, с. 139].

В цілому ж, характер зовнішньої політики Російської Федерації в центральноазійському регіоні в той відрізок часу, на наш погляд, зумовлює правильність тези в дослідженні М. Мурашкіної про те, що з кінця 1990-х років і особливо в 2000-х роках Росія розпочала розглядати Центральну Азію як зону ризику для власної національної безпеки та як додатковий ресурс в реалізації стратегії посилення Російської Федерації як сильного євразійського гравця [11, с. 12].

Цікава думка, на наш погляд, закладена в тезі Чжао Хуашена, який посилаючись на статтю О. Рара [15], зазначив: «Росія намагається політичним та економічним чином втриматися в Центральній Азії для того щоб залишити собі можливості для реінтеграції колишнього радянського простору» [23, с. 105].

З 2005 року в основу нової зовнішньополітичної концепції Російської Федерації в Центральній Азії покладено тактичні завдання середньострокової перспективи, що їх намагається реалізувати Москва. Це контроль над видобуванням, транзитом та виходом на світові ринки центральноазійських енергоресурсів; збереження й оптимізація російської військової присутності в регіоні; підтримка дій лідерів центральноазійських режимів зі зміцнення їх особистої влади й недопущення «експорту демократії» тощо» [8, с. 149, 150].

Під кутом зору поступової конкретизації з 2005 року політики Росії на центральноазійському напрямку, коментуючи російсько-узбецьке співробітництво, А. Толга Тюркер, з посиланням на матеріал Г. Саїдазімової [16], акцентує на тому, що у

листопаді 2005 року, після андижанських подій, Росія підписала з Узбекистаном Договір про союзницькі відносини, в якому на перший план висувається взаємна повага суверенітету обох країн. Було підписано Програму економічного співробітництва на 2008-2012 роки, а «Газпром» та «ЛУКойл» інвестували в Узбекистан близько 2,5 млрд. дол. США» [20, с. 127].

Казахський вчений М. Лаумулін, даючи в 2009 році свою оцінку стратегічним інтересам Росії в Центральній Азії, зауважив, що політика Російської Федерації в регіоні входить до нового етапу свого розвитку. Минулий етап центральноазійської політики Москви характеризується спробами реалізувати так звану «Доктрину Путіна», сутність якої зводилась до того, щоб інтегрувати пострадянський простір (з максимально можливим охопленням), використовуючи в першу чергу економічні методи. Поряд з економічними важелями малося на увазі застосування й політичних засобів. Виразом здійснення цієї політики стали різні інтеграційні утворення на просторі СНД (ЕврАзЕС – Митний союз, ЄП, ОДКБ), а також численні двосторонні та багатосторонні угоди за участі Росії в торговельно-економічному співробітництві, енергетиці, сфері транспорту та комунікацій. Автор зазначає, що найбільш інтенсивним часом реалізації цього підходу вважаються 2003-2006 роки, коли Москві вдалося значно зміцнити свої позиції в Центральній Азії. М. Лаумулін акцентує на тому, що економічне проникнення російських компаній супроводжувалося інтенсифікацією військово-технічного та військово-стратегічного співробітництва Російської Федерації з державами регіону, розміщенням російських військових баз та витісненням конкурентів (за виключенням Китаю). Ілюструючи процес реалізації російської політики в Центральній Азії, він пише: «Росія перешкодила (разом з Казахстаном) ескаляції «кольорової революції» в Киргизстані, а також підтримала Узбекистан в його рішучості не допустити повномасштабної громадянської війни в країні внаслідок інспірованого ззовні заколоту в Андижані» [9, с. 105, 106].

Узбецький дослідник І. Бекмуратов в своїй роботі в 2006 році писав: «На сьогодні політичні та економічні контакти Росії з державами Центральної Азії розвиваються доволі стабільно. Стратегія Російської Федерації спрямована на зміцнення та розвиток взаємовигідних відносин з державами Центральної Азії, а збереження миру та стабільності в Центральній Азії і соціально-економічний розвиток країн регіону відповідає фундаментальним інтересам Росії» [3, с. 11, 12].

Інтеграційний компонент, який певним чином характеризує підходи Росії в її зовнішній політиці в Центральній Азії, може бути системно проілюстрований думкою російського дослідника А. Павлова, зокрема: «Росія зацікавлена у тому, щоб Центральна Азія була політично стабільною та безпечною, економічно розвивалася; вона намагається до зміцнення з державами регіону відносин стратегічного партнерства та союзництва, готова спільно з ними працювати над розв'язанням всього комплексу регіональних проблем. В цілому, політика Росії з країнами регіону ґрунтується на розумінні того, що запорукою стабільності та успішного розвитку Центральної Азії є комплексна та всебічна політика взаємозв'язку всіх без виключення країн регіону, яка полягає в єдиній логіці взаємодії у питаннях інтеграції» [13, с. 10].

В ряді робіт зазначається, що в Концепції зовнішньої політики Російської Федерації, прийнятої в 2008 році, містяться лише окремі положення щодо пріоритетів Росії в центральноазійському регіоні, а більш детально прописаної стратегії Росії відносно Центральної Азії не має, але її необхідність стає все більш очевидною [1, с. 4; 17, с. 4].

Ретроспективний аналіз подій та фактів, що пов'язані з російською політикою в Центральній Азії на фоні активності в регіоні інших провідних акторів у перші два десятиліття з моменту розпаду СРСР, дозволяє зробити посилення на тези російської

вченої Д. Малишевої, яка зазначає: «Росія має наміри компенсувати попередній період бездіяльності, за час якого в Центральній Азії встигли влаштуватися більш впливові центри тяжіння, що порушили, звісною мірою, регіональний баланс. Росія в черговий раз спробувала взяти на себе завдання забезпечення безпеки регіону, активніше підключити центральноазійські держави до інтеграційних процесів в рамках структур СНД, де лідируюча роль належала б Росії» [10, с. 38].

В цьому контексті цікавою є думка китайського дослідника Лі Фенліня, який вважає, що одним з основних моментів зовнішньополітичної стратегії Російської Федерації є збереження статусу великої держави, відновлення втрачених після розпаду СРСР економічних та геополітичних переваг. Він підкреслює, що мова йде лише про збереження сфери впливу, а ні відтворення в будь якій формі єдиної держави, і в цьому контексті Центральна Азія розглядається Росією як власний «задній двір» [21].

За словами російського вченого О. Богатурова, зважаючи на велику увагу з боку Російської Федерації до питань економічного співробітництва і безпеки в Східній Євразії та значення енергоносних родовищ Східного Сибіру для розвитку Росії, а також з урахуванням перспективи експорту російської нафти та газу до Китаю та Японії, країни Центральної Азії прикривають «м'яке підчерев'я» сибірського регіону Росії, що визначає їх найважливіше місце в системі інтересів економічної та військової безпеки РФ [4, с. 95]. В свою чергу казахський вчений Ж. Кембаєв в колективній роботі «Шанхайська організація співробітництва та проблеми безпеки Євразії» зазначає, що Росія зацікавлена в підтримці регіональної безпеки, виробленні спільної позиції з питань глобальної політики, здійсненні конкретних проектів економічного, соціального та культурного характеру, а також в якомога більшому збереженні статус-кво в регіоні, при якому вона, зокрема має найбільший вплив в Центральній Азії [25, с. 164].

Цілі Російської Федерації в Центральній Азії зумовлені не тільки отриманням матеріальної вигоди, але й психологічним фактором, відчуттям ностальгії, що пов'язано із спільним минулим, про що пише Чжао Хуашен [22, с. 137]. З цією думкою перегукується позиція Д. Малишевої, яка зазначає, що в основі зв'язки Росія-Центральна Азія, серед іншого, лежать і контакти росіян з народами Центральної Азії, що походять в глибину століть, а також їх взаємодія в гуманітарній сфері, в області культури та політики [10, с. 40]. Ілюстрацією наведеного може слугувати акцент Ван Гуанчжэня та Є. Журавльової щодо російсько-казахського співробітництва в сфері освіти, зокрема: «Число казахських студентів, які навчаються в Росії, у рази перевищує аналогічний показник в інших країнах» [5, с. 66], а також теза Чжао Хуашэна, який, цитуючи киргизького дослідника Ч. Турсунбекова [19], зазначає, що киргизька наука, культура, освіта, медицина беруть приклад з Росії [24, с. 93].

Російський дипломат К. Барський, розмірковуючи про Центральну Азію, як регіон, що активно залучений до світових політико-економічних процесів та регіональних справ, зокрема в рамках ШОС, пише: «Близькість народів Росії та Центральної Азії, що майже півтора століття проживали в рамках єдиної держави, самоочевидна» [2, с. 8].

Показовий висновок робить Чжао Хуашен: «Основна мета Росії в регіоні - зміцнення особливих відносин з центральноазійськими країнами, в першу чергу, щодо питань політики, економіки, безпеки, культури, історії та мови. Захист прав росіян (та російськомовних), що мешкають в Центральній Азії, все більшою мірою розглядається як важлива частина національних інтересів та політики Росії в Центральній Азії» [22, с. 137, 138]. В площині цієї ж тематики американський вчений Р. Легвольд, в роботі, яка стосується Казахстану, пише: «Російський уряд турбує становище російської діаспори у середині казахської політичної системи» [18, с. 33].

Як певну інтегровану основу для розуміння загальнополітичних аспектів зовнішньої політики Росії в Центральній Азії можна навести тези М. Лаумуліна, який, посилаючись на дослідження Р. Гумерова [6], пише: «Країни Центральної Азії є традиційними торговельно-економічними партнерами Російської Федерації, що багаті природними ресурсами та експортують через російську територію більшу частину вуглеводної сировини, що видобувається. Значну частину населення цих держав складають російськомовні громадяни» [9, с. 109]. Загалом, до стратегічних інтересів Росії в Центральній Азії М. Лаумулін відносить: збереження безпеки та стабільності в регіоні, при тому, що гарантом стабільності має бути саме Росія; створення системи колективної безпеки (під егідою або за активної участі Російської Федерації); функціонування та збереження транспортної інфраструктури (особливо в сфері енергетики), збереження за Росією контролю (або принаймні ролі активного учасника) над маршрутами транспортування енергоресурсів; підтримку впливу російської культури, російської мови та російськомовного населення [9, с. 109].

Як резюмуюче відображення вищезазначених думок вчених та аналітиків виглядає позиція російської дослідниці М. Дмитрієвої: «З початку 90-х років минулого століття до середини другого десятиліття XXI століття політика Росії в Центральній Азії еволюціонувала від стану відсторонення до визнання регіону зоною пріоритетних інтересів та просування інтеграційних проектів. При цьому бажання Росії закріпитися у регіоні ґрунтується скоріш на геополітичних принципах, ніж економічній доцільності. Росія намагається повернути втрачені позиції та відновити свою провідну роль в регіоні. Хоча інтеграційне співробітництво з центральноазійськими країнами проголошено Російською Федерацією одним з пріоритетів, повноцінної стратегічної політики Росії в регіоні не з'явилося досі. Завдання з відновлення та збереження позицій Росії в регіоні базуються на геостратегічних принципах та її вчинки в Центральній Азії являють більшою мірою реакцію у відповідь на ініціативи та кроки інших акторів – КНР, США та європейських країн» [7, с. 3, 12].

Отже, можна зробити узагальнений висновок, що після розпаду СРСР, зовнішня політика РФ відносно Казахстану, Киргизстану, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, протягом останніх десятиліть, зазнає певних трансформацій в залежності від поглядів керівництва країни щодо ролі та місця Центральної Азії в системі російських зовнішньополітичних пріоритетів у прив'язці до загальної кон'юнктури світової політики на тому чи іншому відрізку часу.

На нашу думку, на сьогодні, актуальним є дослідження окремих аспектів центральноазійської зовнішньої політики РФ під кутом зору українських інтересів в Центральній Азії на фоні присутності в регіоні провідних світових акторів.

Безумовно, Україна має брати до уваги ті аспекти зовнішньої політики РФ, що негативно відбиваються на обсягах співробітництва нашої держави з центральноазійськими країнами та робити відповідні кроки з метою реалізації власних національних інтересів.

В першу чергу, це стосується сфер, де перетинаються інтереси РФ та інших провідних акторів в регіоні, зокрема КНР та США, з якими Україна може брати участь в багатосторонньому коопераційному співробітництві на центральноазійських теренах разом із Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном.

Список використаної літератури

1. Баранов А. Ю. Шанхайская организация сотрудничества и политика США в Центральной Азии : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.04 / Антон Юрьевич Баранов; Ин-т США и Канады РАН. - Москва, 2011. - 32 с. ; Baranov A. Yu. Shangkhaitskaya organizatsiya sotrudnichestva i politika SShA v Tsentralnoy Azii : avtoref.

diss. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.04 / Anton Yurevich Baranov; In-t SShA i Kanady RAN. - Moskva, 2011. - 32 s.

2. Барский К. Центральная Азия под «непромокаемым зонтиком» ШОС / К. Барский // Международная жизнь. – 2012. - № 5. – С. 11-25 ; Barskiy K. Tsentralnaya Aziya pod «nepromokayemym zontikom» ShOS / K. Barskiy // Mezhdunarodnaya zhizn. – 2012. - № 5. – С. 11-25

3. Бекмуратов И. Н. Деятельность Шанхайской организации сотрудничества и процесс ее институализации : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 / Исмадулла Нусратуллаевич Бекмуратов; Акад. гос. и общ. строит-ва при Президенте Республики Узбекистан. – Ташкент, 2006. – 28 с. ; Bekmuratov I. N. Deyatelnost Shankhayskoy organizatsii sotrudnichestva i protsess ee institalizatsii : avtoref. diss. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.02 / Ismatulla Nusratullaevich Bekmuratov; Akad. gos. i obshch. stroit-va pri Prezidente Respubliki Uzbekistan. – Tashkent, 2006. – 28 s.

4. Богатуров А. Центральная Азия: «Отложенный нейтралитет» и международные отношения в 2000-х годах : очерки текущей политики / А. Богатуров, А. Дундич, Е. Троицкий. – Москва : НОФМО, 2010. – Вып. 4. – 104 с. ; Bogaturov A. Tsentralnaya Aziya: «Otlozhennyy neytralitet» i mezhdunarodnye otnosheniya v 2000-kh godakh : ocherki tekushchey politiki / A. Bogaturov, A. Dundich, Ye. Troitskiy. – Moskva : NOFMO, 2010. – Vip. 4. – 104 s.

5. Ван Гуанчжэнь Политика «Мягкой силы» России и КНР в отношении стран Центральной Азии (на примере Казахстана) / Ван Гуанчжэнь, Е. В. Журавлева // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия : Международные отношения. – 2015. - № 1. – С. 60-70 ; Van Guanchzhen Politika «Myagkoy sily» Rossii i KNR v otnoshenii stran Tsentralnoy Azii (na primere Kazakhstana) / Van Guanchzhen, Ye.V. Zhuravleva // Vestnik Rossiyskogo universiteta druzhby narodov. Seriya : Mezhdunarodnye otnosheniya. – 2015. - № 1. – С. 60-70

6. Гумеров Р. А. Геоэкономические интересы России в Центральной Азии / Р.А. Гумеров // Россия и современный мир. – 2008. – Вып 4. – С. 194-201 ; Gumerov R. A. Geoekonomicheskie interesy Rossii v Tsentralnoy Azii / R. A. Gumerov // Rossiya i sovremennyy mir. – 2008. – Вып 4. – С. 194-201

7. Дмитриева М. О. Российская политика в Центральной Азии и формирование региональных институтов : автореф. дис. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.04 / Марина Олеговна Дмитриева; Дальневост. федер. ун-т. – Владивосток, 2014. - 24 с. ; Dmitrieva M. O. Rossiyskaya politika v Tsentralnoy Azii i formirovanie regionalnykh institutov : avtoref. dis. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.04 / Marina Olegovna Dmitrieva; Dalnevost. feder. un-t. – Vladivostok, 2014. – 24 s.

8. Дорошко М. С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД : навч. посіб. / М. С. Дорошко, Н. В. Шпакова. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 204 с. ; Doroshko M. S. Neopolitychne seredovyshche ta heopolitychna oriientatsiia krain SND : navch. posib. / M. S. Doroshko, N. V. Shpakova. – Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury, 2011. – 204 s.

9. Лаумулин М. Стратегические интересы России в государствах Центральной Азии на современном этапе / М. Лаумулин // Центральная Азия и Кавказ. – 2009. - № 3(63). – С. 105-122 ; Laumulin M. Strategicheskie interesy Rossii v gosudarstvakh Tsentralnoy Azii na sovremennom etape / M. Laumulin // Tsentralnaya Aziya i Kavkaz. – 2009. - № 3(63). – С. 105-122

10. Малышева Д. Б. Центральноазиатский узел мировой политики / Д.Б. Малышева. – Москва : ИМЭМО РАН, 2010. – 100 с. ; Malysheva D. B. Tsentralnoaziatskiy uzel mirovoy politiki / D. B. Malysheva. – Moskva : IMEMO RAN, 2010. – 100 s

11. Мурашкіна М. З. Взаємодія та суперництво Росії, США і Китаю в Центральній Азії : автореф. дисс. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Мар'яна Зіновіївна Мурашкіна; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2015. – 20 с. ; Murashkina M. Z. Vzaiemodiia ta supernytstvo Rosii, SShA i Kytaiu v Tsentralnii Azii : avtoref. dyss. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.04 / Mariana Zinoviivna Murashkina; Chornomor. derzh. un-t im. Petra Mohyly. – Mykolaiv, 2015. – 20 s.

12. Огурцов М. И. Эволюция внешнеполитических стратегий России и США в Республике Узбекистан на рубеже XX – XXI вв. : автореф. дисс. ... канд. ист. наук : спец. 07.00.15 / Максим Игоревич Огурцов; Российский государственный гуманитарный университет. – Москва, 2015. – 26 с. ; Ogurtsov M. I. Evolyutsiya vneshnepoliticheskikh strategiy Rossii i SShA v Respublike Uzbekistan na rubezhe XX – XXI vv. : avtoref. diss. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.15 / Maksim Igorevich Ogurtsov; Rossiyskiy gosudarstvennyy humanitarnyy universitet. – Moskva, 2015. – 26 s.

13. Павлов А. А. Политические проблемы энергетического сотрудничества России со странами Центрально-Азиатского региона: автореф. дисс. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.04 / Антон Анатольевич Павлов; Санкт-Петерб. гос. ун-т. - Санкт-Петербург, 2011. – 21 с. ; Pavlov A. A. Politicheskie problemy energeticheskogo sotrudnichestva Rossii so stranami Tsentralno-Aziatskogo regiona: avtoref. diss. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.04 / Anton Anatolevich Pavlov; Sankt-Peterb. gos. un-t. - Sankt-Peterburg, 2011. – 21 s.

14. Парамонов В. В. Россия и Китай в Центральной Азии: политика, экономика, безопасность / В. В. Парамонов, А. В. Строков, О. А. Столповский. - Бишкек, 2008. – 201 с. ; Paramonov V. V. Rossiya i Kitay v Tsentralnoy Azii: politika, ekonomika, bezopasnost / V. V. Paramonov, A. V. Strokov, O. A. Stolpovskiy. - Bishkek, 2008. – 201 s.

15. Рар А. «Большая игра» на постсоветском пространстве [Электронный ресурс] / А. Рар // Независимая газета. – 2003. - 29 сент. – Режим доступа : http://www.ng.ru/dipkurer/2003-09-29/9_game.html ; Rar A. «Bolshaya igra» na postsovetskom prostranstve [Elektronnyy resurs] / A. Rar // Nezavisimaya gazeta. – 2003. – 29 sent. – Rezhim dostupa : http://www.ng.ru/dipkurer/2003-09-29/9_game.html

16. Saidazimova G. Andijan Prompted International Power Shift [Electronic resource] // Radio Free Europe / Radio Liberty. – 2006. - 12 May. – Mode of access : <http://www.rferl.org/content/article/1068365.html>

17. Серебрякова Н. В. Шанхайская организация сотрудничества: проблемы политической интеграции в Центральной Азии: автореф. дис. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.04 / Наталья Валерьевна Серебрякова; Рос. ун-т дружбы народов. – Москва, 2009. – 31 с. ; Serebryakova N. V. Shankhayskaya organizatsiya sotrudnichestva: problemy politicheskoy integratsii v Tsentralnoy Azii: avtoref. dis. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.04 / Natalya Valerevna Serebryakova; Ros. un-t druzhby narodov. – Moskva, 2009. – 31 s.

18. Стратегические перспективы: ведущие державы, Казахстан и центральноазиатский узел / под ред. Р. Легволда ; Американская академия гуманитарных и точных наук. – Кембридж : МТИ пресс , 2004. – 297 с. ; Strategicheskie perspektivy: vedushchie derzhavy, Kazakhstan i tsentralnoaziatskiy uzел / pod red. R. Legvolda ; Amerikanskaya akademiya humanitarnykh i tochnykh nauk. – Kembridzh : MТИ press , 2004. – 297 с.

19. Турсунбеков Ч. Для Кыргызстана сотрудничество с Россией – наиболее выгодный вариант [Электронный ресурс] / Ч. Турсунбеков. – Режим доступа : <http://www.stanradar.com/news/full/7772-chynybaj-tursunbekov-dlja-kyrgyzstana-sotrudnichestvo-s-rossiej-naibolee-vygodnyj-variant.html> ; Tursunbekov Ch. Dlya Kyrgyzstana sotrudnichestvo s Rossiey – naibolee vygodnyy variant [Elektronnyy resurs] /

Ch. Tursunbekov. – Rezhim dostupa : <http://www.stanradar.com/news/full/7772-chynybaj-tursunbekov-dlja-kyrgyzstana-sotrudnichestvo-s-rossiej-naibolee-vygodnyj-variant.html>

20. Толга Тюркер А. Российские и китайские интересы в Центральной Азии: сравнительный анализ / А. Толга Тюркер // Центральная Азия и Кавказ 2012. – Т. 15, № 1. – С. 121-131 ; Tolga Tyurker A. Rossiyskie i kitayskie interesy v Tsentralnoy Azii: sravnitelnyu analiz / A. Tolga Tyurker // Tsentralnaya Aziya i Kavkaz 2012. – Т. 15, № 1. – С. 121-131.

21. Ли Фэнлинь. Центральная Азия – арена международного сотрудничества 24 ноября 2015 [Электронный ресурс] / Ли Фэнлинь // Россия в глобальной политике. – Режим доступа : <http://www.globalaffairs.ru/global-processes/Tcentralnaya-Aziya-arena-mezhdunarodnogo-sotrudnichestva-17828> ; Li Fenlin. Tsentralnaya Aziya – arena mezhdunarodnogo sotrudnichestva 24 noyabrya 2015 [Elektronnyu resurs] / Li Fenlin // Rossiya v globalnoy politike. – Rezhim dostupu : <http://www.globalaffairs.ru/global-processes/Tcentralnaya-Aziya--arena-mezhdunarodnogo-sotrudnichestva-17828>

22. Чжао Хуашэн Китай, Россия, США: интересы, позиции, взаимоотношения в Центральной Азии / Чжао Хуашэн // Центральная Азия и Кавказ. – 2004. - № 5(35). – С. 131-140 ; Chzhao Khuashen Kitay, Rossiya, SShA: interesy, pozitsii, vzaimootnosheniya v Tsentralnoy Azii / Chzhao Khuashen // Tsentralnaya Aziya i Kavkaz. – 2004. - № 5(35). – С. 131-140.

23. Чжао Хуашэн Китай, Россия, США: интересы, позиции, взаимоотношения в Центральной Азии / Чжао Хуашэн // Центральная Азия и Кавказ. – 2004. -№ 6(36). – С. 102-111 ; Chzhao Khuashen Kitay, Rossiya, SShA: interesy, pozitsii, vzaimootnosheniya v Tsentralnoy Azii / Chzhao Khuashen // Tsentralnaya Aziya i Kavkaz. – 2004. -№ 6(36). – С. 102-111

24. Чжао Хуашэн Создание образа: как Китаю закрепиться в Центральной Азии / Чжао Хуашэн // Ежегодник ИМИ / гл. ред. А. А. Орлов. – Москва : ИМИ МГИМО, 2015. – Вып. 4(14) : Мировая политика: старые проблемы и новые вызовы. – С. 80-95 ; Chzhao Khuashen Sozдание obraza: kak Kitayu zakrepitsya v Tsentralnoy Azii / Chzhao Khuashen // Yezhegodnik IMI / gl. red. A. A. Orlov. – Moskva : IMI MGIMO, 2015. – Вып. 4(14) : Mirovaya politika: starye problemy i novye vyzovy. – С. 80-95

25. Шанхайская организация сотрудничества и проблемы безопасности Евразии / М. В. Данилович и др. ; под ред. А. А. Розанова. – Минск; Алматы; Женева, 2012. – 194 с. ; Shangkhayskaya organizatsiya sotrudnichestva i problemy bezopasnosti Yevrazii / M. V. Danilovich i dr. ; pod red. A. A. Rozanova. – Minsk; Almaty; Zheneva, 2012. – 194 s.

Стаття надійшла до редакції 07.11. 2017 р.

A. Halona

SOME ASPECTS OF THE FOREIGN POLICY OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE CENTRAL ASIAN REGION

The aspects of the foreign policy of the Russian Federation in Central Asia are considered, related to the development of relation between Russia and Central Asian countries in the context of Russia's political - economic priorities in the region.

The positions and opinions of the scientific and expert environment representatives concerning Russia's foreign policy in Central Asia in the framework for the foreign policy course of the Russian Federation in the Central Asian region in modern conditions are highlighted.

The analysis of scientific and expert publications of a number of researchers concerning their vision for the actual aspects of international cooperation of the Russian Federation with Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan is conducted from the perspective of Russia's political - economic interests in Central Asia.

The assessments and comments on the priorities of the Russian Federation in the Central Asian region concerning the political relations of Russia with the countries of Central Asia, the security, sector economic and humanitarian issues, etc. are considered.

The views on the formation process and implementation of the Central Asian foreign policy of Russia, the development of cooperation, and the resolution at bilateral and multilateral levels regional problems in the context of relations between the Russian Federation and the countries of Central Asia are presented.

The conclusions on the position of the Russian Federation, its strategy in the Central Asian region, in particular, in the context of the presence of other world leading countries in Central Asia, are presented.

It is emphasized that at present, Russia is committing a foreign policy line and taking appropriate steps in the Central Asian region based on its national interests using certain methods and means, on the basis of on the strategic provisions defined in the Concept of Russian Foreign Policy.

Key words: *Central Asia, Russian Federation, foreign policy, cooperation with Central Asian countries, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, strategy, integration, Central Asian region, regional problems, political - economic interests.*

УДК 321-048.35

О.О. Дем'яненко

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ: ТРАДИЦІЙНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ДИСКУРСИ

У статті проаналізовано ключові підходи до розуміння явища та поняття політичної модернізації з урахуванням початкового та актуального наукових дискурсів. Зміст політичної модернізації визначається через паралель «політичні зміни» - «політичний розвиток». Акцентується увага на полісистемному характері політичної модернізації, що вимагає міждисциплінарного підходу у дослідженні. Аналізується етимологія поняття, досліджуються чотири ключові етапи розвитку теорій політичної модернізації з урахуванням специфічних завдань та результатів, а також – базові типи політичної модернізації («первинна» та «вторинна»).

Ключові слова: *політичні зміни, політичний розвиток, політична модернізація, глобалізація, демократизація, первинна модернізація, вторинна модернізація, соціальна модернізація, економічна модернізація.*

Удосконалення політичної системи за демократичних умов передбачає орієнтацію на теоретичні регулятиви та показові прикладні зразки, саме такою має бути політична модернізація. Проте, більш глибинний аналіз цього феномену доводить його багатовимірність, комплексність і своєрідну суперечливість. Чи завжди політична модернізація реалізується низкою продуктивних змін, корисних для держави та соціуму, чи можливий універсальний сценарій політичної модернізації, аплікативний до будь-якої країни світу, які чинники впливають на позитивну динаміку політичної модернізації? Ці та багато інших запитань змушують не одне покоління дослідників звертати власні наукові пошуки в бік саме цього предмету. Традиційне та сучасне прочитання феномену політичної модернізації акцентують різні аспекти, пропонують відмінний науково-дослідний інструментарій, доводячи складність явища та поняття, з одного боку, а також прикладну значущість – з іншого.